

Het beeld van de jeugd als criminaliteits- en veiligheidsprobleem. Een discours theoretische verklaring¹

Martina Althoff

Images of youth as a criminality and safety problem. A discourse-theoretical analysis

In order to give an explanation for the negative framing of youth as a problem related to crime and unsafety, we examine public images of youth. This article argues that such an examination requires a theoretical approach within the frame of discourse analysis. A historical discourse analysis shows that youth as a social construction has been related to issues of crime and violence. Understanding public debates as discourses of agencies of interpretation allows us to explain why the images of youth are as a rule negatively connected to moral concerns.

Inleiding

Belangrijke bronnen om zich een beeld van de jeugdcriminaliteit te kunnen vormen zijn de jaarlijks gepubliceerde cijfers van het CBS en de resultaten van in Nederland met enige regelmaat uitgevoerde self-report enquêtes over daderen slachtofferervaringen. Uit de recente politiestatistieken komt voor de periode 1990-2001 het volgende beeld naar voren (Eggen, Kruissink & van Panhuis 2003): Het aantal gehoorde minderjarige verdachten per 100.000 jongeren (van 12 t/m 17 jaar) is afgezien van een piek in 1996 tamelijk stabiel. Meer specifiek naar delicten gekeken, zitten openbare orde delicten sinds 1997 en vermogensdelicten sinds 1990 (behalve de piek van 1996) op hetzelfde niveau, de laatste sinds enkele jaren licht dalend. Gewelddelicten zijn sinds 1990 meer dan

Martina Althoff is werkzaam als universitair docent bij de vakgroep Strafrecht en Criminologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Correspondentieadres: Dr. Martina Althoff, Rijksuniversiteit Groningen, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Postbus 716, 9700 AS, Groningen. Tel.: 050-363 8294 / 050-363 5630 (secr.). E-mail: m.althoff@rug.nl.

verdubbeld, maar ook hier ontstaat voor de laatste drie jaren een min of meer stabiel beeld. De stijging van geweld berust met name op de stijging van het delict mishandeling, terwijl diefstal met geweld juist een daling laat zien. Kritische criminologen gaan bij de beoordeling van dergelijke politiestatistiek zo ver om niet van een criminaliteitsstatistiek, maar een statistiek van het politiewerk te spreken, dat bijvoorbeeld beïnvloed wordt door verschillende factoren, zoals politiebeleid of aangiftegedrag van de bevolking. Rekening houdend met dit soort kritiek zou de politiestatistiek hoogstens iets kunnen zeggen over het beeld en de ontwikkeling van *verdachten* van criminaliteit.

Uit de zelfrapport-onderzoeken komt een ander beeld naar voren. De sterke toename van geweldsdelicten is hier bijvoorbeeld niet zo eenvoudig terug te vinden (Kruissink & Essers 2004). In deze context zijn onderzoeken interessant die een duidelijk verband tussen de toename van geweld (van volwassenen) in de politiestatistiek en verandering van de definitie door politie (en justitie) empirisch kunnen aantonen. Hier wordt gesproken van een verschuiving in de kwalificatie van geweldsmisdrijven die zich hebben voorgedaan bij verschillende vormen van mishandeling. De doorwerking van een grotere maatschappelijke gevoeligheid voor geweld in de strafrechtelijke praktijk heeft tot een 'inflatie van geweld' geleid, doordat tegenwoordig enerzijds steeds meer handelingen juridisch als geweld gedefinieerd worden, en verschillende vormen van geweld anderzijds steeds zwaarder gekwalificeerd en als zodanig geregistreerd worden (Egelkamp, 2002).

Het gebruik van dit soort bronnen en het inzicht in hun productiecondities en de ermee verbonden beperkingen, zijn in sterke mate aan specialisten en deskundigen voorbehouden. Zij hebben vervolgens - bijvoorbeeld als beleidsmedewerker - de taak de resultaten en de praktische toepassing genuanceerd, maar toch helder zichtbaar te maken en publiekelijk uitleg te geven aan de politiek en de media.

Des te meer rijst de vraag hoe het kan gebeuren dat er niet alleen in politieke discussies, maar ook en met name in mediadebatten een opvallend ander beeld van de jeugdcriminaliteit naar voren komt, een beeld waarin van een kwalitatief en kwantitatief toenemende criminaliteit van jongeren sprake is, die we in de bovengenoemde cijfers nauwelijks kunnen terugvinden. Dit soort beelden vinden we ook bij mensen die beroepsmatig van doen hebben met de ontwikkeling van criminaliteit. Ze beschouwen jeugdcriminaliteit als de belangrijkste factor en oorzaak van de ervaren bedreiging door criminaliteit en de toename van het gevoel van onveiligheid. Ze zijn er stellig van overtuigd dat de jeugdcriminaliteit steeds verder toeneemt, de jongeren steeds kwaadwillender worden, en jeugdcriminaliteit niet alleen erger en gewelddadiger wordt, maar de daders ook steeds jonger.

Voor mij als criminologe is dit verschijnsel steeds opnieuw weer verrassend. Waar komen deze beelden vandaan? Hoe kunnen deze beelden zo'n enorme kracht krijgen, dat ze bedreiging en gevoelens van onveiligheid produceren en soms zelfs het eigen gedrag gaan beïnvloeden zonder dat er van een objectieve

bedreiging sprake is? En waarom wordt door politiek of media de jeugd zo vaak in het kader van criminaliteits- en veiligheidsproblemen geplaatst? Natuurlijk bestaat er een nauw verband tussen de beelden die media over jeugd produceren en de beelden van de bevolking. Maar we kunnen ervan uitgaan dat er geen één-op-één relatie tussen de inhoud van de mediareportages en de beelden van de bevolking bestaat. Om een antwoord op die vragen te kunnen geven, is het niet voldoende om meer inzicht in de productiecondities van de media krijgen, maar moeten we ook meer te weten zien te komen over de functie van jeugdcriminaliteit voor de media. Volgens mij is voor een meer adequate verklaring een andere definitie van het begrip discours nodig. In deze gedachtegang worden discourses niet beschouwd als vormen van publieke discussies of mediadebatten, maar als dominante culturele kaders die in hun proces van institutionalisering leiden tot nieuwe, dan wel aangescherpte sociale constructies van zin- en betekenisgeving. Mijn stelling is dat het boven beschreven fenomeen met behulp van de discours theoretische benadering te verklaren is.

Criminaliteitsbeelden in de media

De relatie tussen media en criminaliteitsbeelden is veelvuldig thema van onderzoek in de criminologie geweest (voor overzichten zie: Reiner, 2002; Schlesinger & Tumber, 1994). Daarbij zijn voornamelijk analyses gemaakt van nieuws in de geschreven pers en in televisieprogramma's. Het volgende betoog concentreert zich op de geschreven pers en op de vraag welke criminaliteitsbeelden hierin in verband met *criminaliteitsberichten* te vinden zijn.

Uit de bovengenoemde literatuur kunnen de volgende globale conclusies worden getrokken. Ernstige vormen van criminaliteit krijgen bovenproportioneel veel aandacht. Moord en doodslag zijn oververtegenwoordigd. Daar staat tegenover dat er nauwelijks wordt gerapporteerd over vermogensdelicten. Criminaliteit wordt vooral binnen geweldscontexten gepresenteerd, waarbij met name de omvang als bedreigend wordt voorgesteld. Daarmee samenhangend wordt de noodzakelijkheid van repressieve maatregelen aangegeven. In de mediareportage is het plegen en ophelderen van misdaden het belangrijkste onderwerp, maar dit wordt alleen vanuit het perspectief van de politie gedaan (informele controle mogelijkheden komen niet aan de orde). De persoonlijkheid van de daders wordt negatief gepresenteerd en is een centraal onderwerp in de mediareportage. Dat betekent ook dat criminaliteit als een individueel probleem wordt gezien en niet als een maatschappelijk of sociaal probleem. Hiermee hangt samen dat de pers vaker bericht over concrete gebeurtenissen en minder informatie geeft over de achtergrond van een gebeurtenis en over de redenen van de daad. Er wordt veel over daders gezegd en weinig of niets over slachtoffers. Alleen in de situatie dat zij overleden zijn, wordt meer informatie gegeven. In het landelijk nieuws is, afhankelijk van het genre, de typische dader volwassen en heeft een hogere sociale status dan politiecieters laten zien. Op lokaal niveau zijn berichten juist gefocust op jongeren en etnische minderheden. Het typische slachtoffer is arm, jong, mannelijk en gekleurd. Aan het slachtoffer

of de gedupeerde wordt doorgaans weinig aandacht besteed, wat ook geldt voor de eventuele relatie tussen dader en slachtoffer. Als er al sprake is van aandacht voor door het slachtoffer geleden schade, dan betreft dat vooral ernstige lichamelijke gevolgen of overlijden. Een centraal en samenvattend resultaat van onderzoeken is dat de media een erg uniform beeld van criminaliteit en victimisering schetsen (Althoff, 1998; Hall e.a., 1978; Schwacke, 1983).

Berichten in de media (criminaliteits- en slachtofferbeelden) worden gestandaardiseerd gepresenteerd. Deze 'eenheidsbeelden' zijn niet alleen onafhankelijk van tijd en plaats, maar ook van de verschillende mediakanalen; de berichtgeving is in zekere zin invariant. Uit onderzoek naar de presentatie van criminaliteit in kranten van verschillende snit is gebleken dat er weliswaar verschillen zijn in de vorm van presenteren, maar niet wat betreft inhoudelijke differentiatie. De formeel te onderkennen verschillen hebben vooral betrekking op het gegeven dat de populaire pers (boulevardpers, tabloids, sensatiekranten) meer gebruik maken van overdrijvende en dramatiserende stijlkenmerken, terwijl 'kwaliteitskranten' zich bedienen van een meer terughoudende en nuchtere stijl. Er is alleen verschil in de vorm, maar niet in inhoud. Er wordt gebruik gemaakt van dezelfde beelden, maar deze gaan vergezeld van een andere taal.

Klassieke studies in de criminologie (Cohen, 1972; Fishman, 1978; Hall e.a., 1978) hebben specifieke criminaliteitsonderwerpen onderzocht. Hun bevindingen hebben aangetoond dat massamedia in sterke mate bijdragen aan het ontstaan en voortbestaan van gevoelens van angst voor criminaliteit en gevoelens van onveiligheid. In verband met het ontstaan van kennelijk nieuwe criminaliteitsverschijnselen laten deze auteurs zien hoe rond criminaliteit *moral panic* (Cohen) ontstaat. Ze analyseren het ontstaan van zogenoemde *crime waves* (het onderzoek van Fishman en van Hall) en laten zien dat de politiek gedwongen wordt nieuwe maatregelen in te voeren, hoewel er feitelijk niets veranderd is.² *Crime waves* worden beschouwd als een constructie van de media en als een door de media geproduceerde problematisering van bepaalde vormen van misdaden, zonder dat er werkelijk sprake is van een officiële spectaculaire stijging. Een kenmerk van deze *crime waves* in de media is dat er bepaalde criminaliteitstypen (gewelddcriminaliteit) en specifieke dadertypen (jonge, allochtone mannen) worden gedefinieerd.

Functie van de massamedia

Op zoek naar een verklaring voor deze eenzijdige berichtgeving over criminaliteit, moeten we allereerst begrijpen hoe de media functioneren. In de sociale wetenschappen zijn er twee contraire theorieën die de functie van de media willen verklaren. Een normatief en meer traditioneel en simplificerend perspectief beschrijft de media als een spiegel van de werkelijkheid (Schulz, 1989). De functie of taak van de media is volgens deze theorie de weergave van de realiteit. De kritiek op de media vanuit deze theorie is dat de realiteit wordt vertekend en er een eenvormig beeld van criminaliteit wordt geschetst. Dit perspectief ver-

onderstelt een lineariteit tussen media en realiteit en een erg grote invloed van de media op het individu en de maatschappij. Media worden begrepen als instanties die *passief* over gebeurtenissen rapporteren. Een ermee verbonden veronderstelling is dat de media het bewustzijn van het publiek penetreren, dat de maatschappij geïnfiltreerd wordt door goede of slechte beelden van de media. Aan deze opvatting ligt de onjuiste veronderstelling ten grondslag dat mensen zich aan de hand van voorbeelden leren te gedragen en zich laten leiden door de beelden die door de media worden aangeboden en die een vertekening van de werkelijkheid kunnen geven. (Merten, 1994).

De tweede theoretische stroming is vooral een kritiek op dit traditionele perspectief en sluit aan bij de resultaten van onderzoeken naar het ontstaan van *crime waves*. Hier wordt verondersteld dat de media constructeurs van de werkelijkheid zijn (Merten, 1994; Gamson, 1988). Media worden in deze theorie als *wereldbeeldmachines* (Schulz, 1989) voorgesteld. Media nemen actief deel aan productieprocessen van de werkelijkheid en kunnen het ware beeld van de realiteit niet weergeven. Zij maken een selectie van gebeurtenissen en stimuli en geven daardoor een interpretatie aan een gebeurtenis. In deze zin construeren media de realiteit. Selectiviteit en de productie van normatieve begrippen is vanuit dit perspectief een gewenste functie van communicatie van de media. Media zijn geen passieve, maar actieve transporteurs van realiteit en in deze procedure worden ze actieve constructeurs van de realiteit. Dat betekent dat er geen ware of foute weergave mogelijk is, omdat in ieder bericht of weergave iets wordt weggelaten: media moeten niet alleen een keuze maken, ze kunnen niet over iedere gebeurtenis berichten. Inherent aan elke vorm van berichtgeving is de aanwezigheid van een normatief begrip dat doorgaans de maatschappelijke normen en waarden reflecteert. Daarmee verbonden bieden media een voorgeprogrammeerd duidingsaanbod aan, een min of meer dwingend voorstel voor interpretatie.

De volgende vraag is hoe deze selectiviteit werkt; hoe wordt nieuws geproduceerd? Gebeurtenissen die in de wereld of in een maatschappij gebeuren zijn niet per se nieuws voor de media; een gebeurtenis wordt alleen nieuws als de media ervoor kiezen. Omdat er dagelijks natuurlijk bijzonder veel gebeurt in de wereld, moeten media een keuze maken. Daarvoor zijn bepaalde criteria, die de waarde van nieuws bepalen (Galtung/Ruge, 1965; Luhmann, 1996, 58; zie ook Ruhrmann, 1994, 238ff.): gebeurtenissen moeten dramatisch of onverwacht en door een emotioneel potentieel gekenmerkt zijn. Maar gebeurtenissen moeten ook aan verwachtingspatronen voldoen, dat wil zeggen dat ze voorstelbaar moeten zijn. Gebeurtenissen moeten een negatief karakter hebben, zij moeten op zijn minst met een negatieve consequentie verbonden zijn (bijv. conflicten, criminaliteit, catastrofes). Gebeurtenissen moeten met individueel gedrag en menselijke eigenschappen samenhangen. Bij gebeurtenissen moeten bekende personen betrokken zijn, omdat mensen die in de publieke belangstelling staan, een grotere aantrekkingskracht hebben. De gebeurtenis moet niet moeilijk te interpreteren zijn; te complexe verklaringen kunnen door de media

niet getransformeerd worden. Hebben gebeurtenissen al waarde voor de media, dan wordt deze verhoogd als er opnieuw over wordt bericht. Gebeurtenissen moeten actueel zijn of bij actuele gebeurtenissen kunnen aansluiten. Hoe duidelijker deze kenmerken zijn en hoe meer van deze kenmerken een gebeurtenis kunnen karakteriseren, hoe groter de kans dat de media over de gebeurtenis zullen berichten. Wordt een gebeurtenis op basis van deze criteria als belangrijk voor het nieuws beschouwd, dan worden de kenmerken beklemtoond. Welke conclusies zijn nu aan deze inzichten verbonden?

Het brengen van nieuws is normaal gesproken eigenlijk rapporteren over problematische situaties. Voor criminaliteit betekent dit dat het per definitie altijd potentieel nieuws is. Tegelijkertijd is criminaliteit een containerbegrip, waardoor criminaliteit als kader voor allerlei onderwerpen, gebeurtenissen en verhalen door de media te gebruiken is. Het onderwerp krijgt nog grotere kans gehoord te worden, wanneer het aan andere nieuwsfactoren raakt. In deze zin werkt mediaberichtgeving dramatiserend.³

Media zijn niet de primaire instantie wat betreft het definiëren van gebeurtenissen en incidenten die gerangschikt kunnen worden onder het etiket criminaliteit. De media *verzinnen* ook geen nieuws over criminaliteit, maar geven de gebeurtenissen niettemin, door de manier waarop ze gebeurtenissen selecteren en erover berichten, een bepaalde interpretatie en kleur.⁴

“Was wir über unserer Gesellschaft, ja über die Welt, in der wir leben, wissen, wissen wir durch die Massenmedien“, schrijft Luhmann in zijn boek *Die Realität der Massenmedien* (1996, 9). Omdat de media de hoofdleveranciers van informatie zijn, rijst de vraag of er überhaupt nog individuele voorstellingen van ‘waar’ en ‘niet waar’ tegenover via de media overgedragen beelden zijn.

Massamedia zijn publieke instituties met de officiële functie informatie te leveren, meningsvorming te stimuleren, controle uit te oefenen en kritiek te formuleren. Media vormen een filter tussen gebeurtenissen en de perceptie daarvan door het publiek. Hun bijzondere positie is te verklaren met hun definiërende macht, die het hen mogelijk maakt hun versie en interpretatie van de wereld aan het publiek op te leggen. Selectiviteit en beoordeling door de media moeten vanuit dit perspectief als verwachte en gewenste functie van communicatie worden beschreven en niet als een deficit van de media. Media zijn geen passieve bemiddelaars van realiteit, maar produceren realiteit evenzeer als andere maatschappelijke actoren en systemen. Het verschil zit hem in de bronnen en middelen die de media ter beschikking staan om hun visie zichtbaar te maken. Ware en foute, respectievelijk vertekende relazen zijn nauwelijks te onderscheiden. “The media define for the majority of the population *what* significant events are taking place, but they offer powerful interpretations of *how* to understand these events and the people or groups involved in them” (Hall e.a., 1978, 57).

In deze zin kunnen we de media als constructeurs van de werkelijkheid en als constructeurs van betekenissen zien. Constructie zegt niet dat de betekenissen, interpretaties en beelden los van de maatschappij staan en in die zin willekeu-

rig zijn. Media verzinnen geen beelden, maar sluiten aan bij maatschappelijke discoursen of, anders geformuleerd, zij sluiten aan bij discursief beschikbare betekenissen, hoewel ze gelijktijdig zelf deel uitmaken van de betekenisproductie in de maatschappij. In deze zin hebben media in verband met hun definiërende macht een bijzondere functie, die nader kan worden uitgelegd als we media in het kader van de discoursstheorie beschrijven.

Discours als instantie van zingeving

Wat we tot nu toe hebben, zijn verklaringen voor de prominente rol die criminaliteit als potentieel nieuws voor de media heeft. Een antwoord op de in de inleiding geformuleerde vraag, hoe het mogelijk is dat specifieke beelden over jongeren zich kunnen doorzetten, een eigen waarheid en een zelfstandige realiteit kunnen vormen, hebben we echter nog niet of nog niet expliciet gegeven. De wetenschapstheoretische aannames van de kritische media- en communicatiewetenschap leveren hiervoor een aanknopingspunt.

In de inleiding werd al gesteld dat een discoursstheoretisch concept een verklaring zou kunnen leveren. Discours is in dit perspectief niet te vertalen in publieke discussie of debat, maar gaat verder. Discours wordt hier gebruikt als centrale culturele institutie die zin en betekenissen produceert.⁵ De discoursstheoretische benadering spreekt van discours of van discursieve praktijken als uitspraken door hun zingevende context of door een proces van institutionalisering als serieus te nemen uitspraken worden gezien. Het discours omvat uitspraken die op lange termijn bestaan en als serieuze of gezaghebbende uitspraken worden beschouwd; uitspraken die een institutionele aanspraak maken op het verkondigen van de waarheid, ofwel dat wat experts zeggen als ze in hun functie van experts spreken (Dreyfus/Rabinow, 1982). Dit soort uitspraken bestaan onafhankelijk van een specifieke situatie, maar hebben als ze zich voordoen een enorm effect op situaties. Zo is het volgens Foucault (1991; 1988) wel mogelijk alles te zeggen, maar gehoord wordt een uitspraak pas als de uitspraak los van het spreekmoment blijft bestaan. Of anders geformuleerd: *Collectief geaccepteerde* betekenissen zijn in discoursen verankerd, omdat discoursen het medium zijn voor het voortbrengen van betekenissen van zogenoemde serieuze uitspraken (Althoff, 2002b). In die zin zijn discoursen via taal bemiddelde zinnen symboolsystemen, die maatschappelijk erkende en geïnstitutionaliseerde betekenissen inhouden over bijvoorbeeld normaliteit en deviantie. Discoursen worden beheerst door politieke en sociale structuren van een maatschappij. De in of door discoursen geproduceerde betekenissen worden gebruikt als collectieve verklaringen van verschijnselen van de sociale wereld, maar ze worden ook door sociale actoren subjectief gebruikt en gereproduceerd als verklaringen voor hun eigen handelingen. Dit perspectief verklaart waarom een analyse van discoursen inzicht geeft in een bepaalde praktijk en, andersom, waarom specifieke uitspraken zich in een bepaalde discursieve praktijk hebben kunnen doorzetten (idem).

Betekenisverlening moet volgens het discours theoretisch perspectief in relatie tot de maatschappelijke context worden beschouwd. De maatschappelijke communicatie wordt niet alleen direct, maar ook indirect, op de achtergrond, door maatschappelijk verankerde interpretaties beïnvloed. Een spreker sluit zich stilzwijgend aan bij de denkbeelden, niet alleen om begrijpelijk en overtuigend te zijn, maar ook om begrip en toestemming te ontvangen.

Vanuit een discours theoretisch perspectief kan worden aangenomen dat sociale processen van betekenisverlening, latente betekenisstructuren en daarmee samenhangende regels, door middel van de door hen aangeboden betekenispatronen bijdragen aan de constructie van de werkelijkheid. Massamedia vormen wat dat betreft, door het massaal aanleveren van teksten en interpretaties (betekenissen) over de sociale werkelijkheid, een centrale maatschappelijke institutie. Maar ze staan niet los van andere maatschappelijke instituties – allen tezamen vormen het publieke discours – en ze kunnen niet onafhankelijk daarvan hun interpretaties produceren.

Culturele betekenis systemen kaderen de productie en perceptie van de sociale werkelijkheid in, en de sociale werkelijkheid en de daarmee verbonden sociale verschijnselen vormen delen van de cultuur van een samenleving. Cultuur creëert een symbolensysteem dat niet alleen wereldbeelden en mythen, maar ook weten omvat en in die zin interpretatiepatronen aanlevert (Giddens, 1995). Vanuit dit perspectief is taal als uitdrukking van cultuur meer dan een middel om tot begrip en overeenstemming te komen. Taal is het structurerende element voor communicatie. In talige interacties vormen taal en de in taal ingeweven denkpatronen en zingeverbanden centrale elementen voor de constituerende van weten (taal als ordeningssysteem). In deze zin is discoursanalyse gericht op de *wetensordeningen*: ze wil onderzoeken hoe de dieptestructuur van het weten in elkaar zit – die structuur die in dagelijks handelende subjecten verborgen blijft, maar wel hun denken en handelen structureert –, ze wil ook weten hoe de wetensordeningen met de sociale structuren samenhangen.

Het laatste geeft al aan wat dit voor onze analyse van jeugdcriminaliteit betekent. Wanneer we bezig zijn met het onderzoeken van jeugdcriminaliteit, worden we steeds geconfronteerd met de maatschappelijke definities en interpretaties van de sociale fenomenen en hun collectieve betekenissen. Mijn stelling is daarbij dat deze beelden historisch overgeleverde interpretatiepatronen zijn die niet alleen door de media, maar ook door de verschillende maatschappelijke instanties, bijvoorbeeld in politieke en pedagogische kringen, gereproduceerd worden. Het zijn uitspraken die een *longue durée* kennen en een zekere dominantie verwerven als geldig en gezaghebbend. Ze worden niet kritisch ter discussie gesteld, ze gelden onafhankelijk van een specifieke situatie, en zijn op deze wijze reproduceerbaar in andere tijden.

Mediaberichtgeving is één bestanddeel van het maatschappelijke discours. Zij neemt actief deel aan de productie van maatschappelijk erkende betekenissen, maar staat in wisselwerking met andere maatschappelijke debatten. Daardoor wordt het mogelijk specifieke betekenissen en perspectieven op te leggen.

Eerder in deze bijdrage werd al aangetoond dat mediaberichtgeving niet toevallig of willekeurig is, maar steeds in de culturele en politieke context van de maatschappij staat. Dit verklaart ook dat het publieke inkaderen van een sociaal verschijnsel variabel is en altijd afhankelijk van bestaande maatschappelijke interpretatiepatronen. Mediaberichtgeving sluit aan bij bestaande maatschappelijke discussies en omgekeerd bedienen deze zich van de berichtgeving in de media. Er is sprake van een wisselwerking tussen de verschillende maatschappelijke systemen. Het politieke systeem, dan wel de beleidskaders, hebben getoond op hun informatievoorsprong een dominante positie in het aanleveren van nieuws. Het verband tussen mediaberichtgeving en het politieke systeem wordt ook als een zichzelf versterkend proces, als een amplificatiespiraal beschreven (Brants & Brants, 1991).

Massamedia zijn constructeurs van de werkelijkheid, net als politici en wetenschappers: ze produceren en reproduceren de publieke verontwaardiging over jongeren op straat door de manier waarop ze daarover berichten, daarna verwijzen of daarvoor belangstelling tonen en aandacht geven. Door de pregnante manier waarop afwijkend gedrag van jongeren wordt gepresenteerd, wordt de aandacht van de politiek en andere maatschappelijke instituties op dergelijke gevallen gevestigd. Een incident of een sociaal verschijnsel wordt gepresenteerd als een betekenisvolle gebeurtenis of verschijnsel waarop gereageerd moet worden. Op deze wijze worden toekomstige gebeurtenissen of verschijnselen die daarmee vergelijkbaar zijn en ook nieuwsaarde hebben, ook anders gepercipieerd. Er ontstaat een spiraal waarin de druk van de zijde van de media om daarover te berichten en de druk van de kant van de politiek om daarop te reageren, toeneemt.

Jeugdculturen: historische beelden

Als het discours de verklaring is voor de bestendigheid van de (negatieve) beelden over jongeren, moeten we in principe onderzoeken welke kennis over jongeren bestaat, welke beelden, betekenissen en interpretatiepatronen historisch overgeleverd zijn en zich als serieus te nemen uitspraken hebben kunnen doorzetten. We moeten dus naar de historische debatten over jongeren kijken.

Onderzoeken naar jeugd en jeugdculturen laten zien dat het discours over adolescenten altijd een discours over moraal en afwijking was (Simon, 1996; Hafenegger, 1994; Janssen, 1994; Bouw e.a., 1988; De Haas, 1971). Sinds de negentiende eeuw stuiten we in de meeste westerse landen doorlopend op bezorgdheid over de opgroeiende generatie en hun afwijkend en crimineel gedrag (Spierenburg, 2000). Problematisering en dramatisering van de jeugd als delinquent en/of gewelddadig is in de historische jeugdanalyse niet nieuw.

Een analyse van de door de overheid gepubliceerde rapporten over de jeugd laat dit voor Nederland door middel van verschillende voorbeelden zien (Bouw e.a., 1988). De Tweede Kamer stelt al in 1914 een "algemene klacht over de baldadigheid der jeugd" aan de orde (idem, 7). Een als gevolg daarvan geïnitie-

eerde staatscommissie spreekt in haar verslag van een “angstwekkende stijging van de criminaliteit en tuchteloosheid” van de jeugd van dertien tot achttien jaar (geciteerd door Bouw e.a., 1988, 7). In de jaren twintig en dertig krijgt de bezorgdheid over de jeugd minder aandacht. De grote bloei van de jeugdbeweging die vol idealisme aan een betere toekomst wil bijdragen (vergelijkbaar met de *Wandervogel* in Duitsland, vgl. Janssen, 1994, 26), wordt als positief gezien. Degenen die er niet bij horen, zijn de arbeidersjongeren, die moeite hebben met de idealen van de jeugdbeweging. De stijgende werkloosheid gaat samen met de bezorgdheid over de jongeren, hun stijgende criminaliteit en toenemend zedenverlies. Zij worden als ‘verwaarloosde jeugd’ of als ‘straatjeugd’ beschouwd (idem). Hoewel er ook factoren van positieve benadering van de jeugd en met name de jeugdbeweging zijn, en hoewel na 1945 ook vertrouwen aan de jeugd wordt geschonken – *de jeugd heeft de toekomst* – (De Haas, 1971, 12), zijn deze fasen van korte duur en sinds het einde van de jaren veertig tot de jaren vijftig is “[d]e weifelende en tweeslachtige houding van de ouderen en van der autoriteiten ... bijna een structureel kenmerk van hun gedrag jegens de jongeren” (idem, 13). Deze bezorgdheid bestond met name in kringen van politici, wetenschappers en vertegenwoordigers van de kerk (Bouw e.a., 1988, 9) en minder mate in de brede maatschappij. Massajeugd wordt het begrip voor maatschappelijk verwilderde jeugd waarbij vooral de ongeschoolde arbeidersjeugd werd bedoeld: “[D]eze hele groep jeugdigen wordt gezien als een groep die vrij gemakkelijk zal komen tot crimineel gedrag. De jongens en meisjes leven op vitaal en instinctief niveau. Het is voor de meesten onder hen niet mogelijk op een geestelijk niveau te leven daar de geestelijke wereld een volkomen onbekende wereld voor hen is” (geciteerd door Bouw e.a., 1988, 9). Het rapport wordt in 1952 gepubliceerd.

Halverwege de jaren vijftig komen de *nozems* in het nieuws. Aan de ene kant veroorzaakt hun gedrag bij jazzconcerten, hun extravagante kleding, het “brullen als wilde dieren” en het hysterisch naar het podium stormen opschudding (geciteerd door Bouw e.a., 1988, 10). Aan de andere kant leidt de manier waarop zij hun vrije tijd besteden tot verontwaardiging: “Zij hingen bij de bioscopen rond, zij knetterden met hun bromfietsen door de straten, zij riepen soms voorbijgangers na, zij droegen opzichtige leren jekken, hun haren – goed in de brillantane – waren anders gekamd en de voorbijgangers waren eigenlijk een beetje bang voor hen” (Vrij Nederland 1955, geciteerd door De Haas, 1971, 15-16).

We vinden dergelijke jeugdculturen ook in andere landen, zoals de *mods* in Engeland (Cohen, 1972) en de *Halbstarken* in Duitsland. Opvallend is hoe de beeldvorming over de als straatjeugd, asfaltjeugd en verwaarloosde jeugd gekarakteriseerde *nozems* nauwelijks verschilt van die uit andere landen. De Duitse criminoloog Günther Kaiser beschrijft in zijn onderzoek van 1959 de *Halbstarken*, de rondhangende arbeidersjongeren die tot de ongrijpbare jeugd behoorden, als volgt:

“Mit unnachahmlicher Haltung lehnt an irgendeiner Ecke – meistens vor Kinos – eine Horde junge Leute, eine Zigarette nach der anderen zwischen den

Zähnen zermalmend; sie unterhält sich betont laut, ab und zu steigert sich die Lautstärke zu einem wiehernden Johlen, das wohl ein Lachen sein soll. Alte Leute werden in ihrer Hilflosigkeit bespöttelt und nachgeäfft, Erwachsene werden herausfordernd angerempelt, und ein weibliches Wesen kommt nicht vorbei, ohne lauthals angepöbelt zu werden. Vornehmlich finden die 'Halbstarken' Gefallen daran, Fußgänger zu belästigen. Sie rempeln diese an, um sich Respekt zu verschaffen, stoßen sie vom Gehweg, gegen Häusermauern oder gegen andere Halbwüchsige und zwingen sie vom Bürgersteig auf die Fahrbahn zu gehen" (geciteerd door Hafeneger, 1994, 115).

Maar het meest opvallende is hoe weinig de beelden verschillen van de tegevoordige beelden over hangjongeren. Een paar voorbeelden uit de *Volkskrant* laten dit zien: "Als het droog is en niet te koud hangen ze tot drie uur 's nachts met veel lawaai rond bij het voormalige badhuis ... Ook zitten ze graag in de vensterbank van buurtgenoten die op de begane grond wonen." (*Volkskrant*, 28-8-2004) "Wat doen deze jongeren? Woningen leegroven en de buurt terroriseren, heel wat anders dus dan onschuldig hangen. Het woord hangjongeren, uitgevonden door welzijnswerkers op zoek naar werk, moet worden vervangen door 'geweldjongeren'" (lezersbrief in *Volkskrant*, 2-9-2004).

De *nozems* kwamen voornamelijk uit lagere klassen en waren nauwelijks georganiseerd, in tegenstelling tot de jongeren van de jeugdbeweging in die tijd (die bij een jonge mannen- of jonge vrouwenbeweging, of bij de padvinderij of bij een sportvereniging waren) (De Haas, 1971, 17). Een problematisering en 'demonisering' van de rockers en provo's volgt vanaf eind jaren vijftig tot de jaren zestig; de randgroepjongeren in de jaren zeventig; de krakers, de milieu- en vredesbeweging volgen; en tot het eind van de jaren tachtig de autonomen en voetbalvandalen, enzovoort. Niet alleen de groepen, ook de beelden variëren, maar de morele verontrusting over de manier hoe deze groepen zich gedragen en hun vrije tijd besteden blijft een kader waarbinnen al deze groepen worden benaderd. Begin jaren zestig verandert dit beeld. Met de komst van de provo's worden nu ook hoger opgeleide jongeren (provo's, hippies, studenten) als problematisch beschouwd (idem, 14). Later wordt dit beeld diffuser, omdat er niet langer sprake is van één homogene categorie van jongeren, maar verschillende sociale groepen als afwijkend worden beschouwd (Bouw, 1988, 14).

"De eerste reactie van de samenleving op een nieuwe trend in de jeugdcultuur is er vaak een van morele verontwaardiging. Plotseling vertoont de jongere generatie gedragingen, opvattingen, houdingen en kledingsstukken die volgens de geldende normen onbehoorlijk zijn. Het gaat dan niet in de eerste plaats om de bedoelingen die jongeren hebben, maar om de vorm waarin zij zich presenteren. De nozem shockeerde met zijn vetkuif zoals de hippie met zijn lange haren, de punk met zijn hanenkam, de skinhead met zijn kale kop en de rasta met zijn dreadlocks. Al deze uitingen hebben gemeen dat ze de orde der dingen verstoren" (Janssen, 1994, 58).

De voorbeelden laten zien dat het hier minder om de specifieke haardracht, het specifieke gedrag of een hiermee verbonden bijzondere boodschap gaat,

maar meer om de afwijking als zodanig en het niet accepteren van de dominante culturele normen van de samenleving.

Interpretaties

Wat kunnen we nu voor conclusies trekken uit de historische onderzoeken van jeugdculturen in verband met het verklaren van het bestaan van de maatschappelijke beelden over jongeren? Als we de resultaten van historische onderzoeken over jeugdculturen bekijken, zien we in de maatschappij altijd een publieke discussie over de jeugd als afwijkend of delinquent. Dat betekent dat er historisch gezien steeds ideeën en beelden zijn geweest van de slechte, gewelddadige of lastige jongeren. In de twintigste eeuw is er geen enkele fase waarin niet over het normenverlies onder jongeren wordt gesproken.

Wat we kunnen zien is dat hoewel de groepen, hun inhoud en hun oriëntatie enorm verschillen, de beelden en de daarin verankerde voorstellingen nauwelijks veranderen. Een bevinding van verschillende onderzoeken naar jeugdculturen is dat maatschappelijke reacties op de jeugd en verschillende jeugdculturen in de loop van de tijd op specifieke punten overeenstemmen. Deze reacties bestaan uit het klagen over een algemeen waardenverlies dat zichtbaar wordt door de bewust niet maatschappelijk conformerende *lifestyle* van de adolescenten (Findeisen & Kersten, 1999, 64). Een verdere bevinding is dat de leeftijd van de groep geen voldoende verklaring is voor het ontstaan van een eigen cultuur, maar wel een verklaring is voor de zoektocht die deze groep kenmerkt. De socioloog Karl Mannheim heeft al in 1928 een cultuurpsychologische verklaring voor het ontstaan van jeugdculturen gegeven: "[Z]owel de algemene, culturele en maatschappelijke omstandigheden, als ook de typische ontvankelijkheid van de jeugd zijn bepalend voor het specifieke karakter van jeugdculturen" (geciteerd door Janssen, 1994, 26). Jeugd is een overgangperiode waarin jongeren in hoge mate op elkaar zijn aangewezen, wat het ontstaan van een eigen cultuur, die afwijkt van de dominante cultuur, bevordert. In die zin is jeugdcriminaliteit een passageprobleem (Janssen, 1994, 67).

Het voorbeeld van de *nozems* laat dit duidelijk zien: hier werd verondersteld dat ze een eenzijdig gerichte oriëntatie en belangstelling hadden. Van recente jeugdculturen, zoals zogenoemde scene-jongeren (bijvoorbeeld *techno-* of *hiphopsce*) en individuele jongeren die optrekken in losse sociale formaties, wordt vaak beweerd dat dezen niet beschikken over een stelsel van coherente normen en waarden als moreel relevantiesysteem. Uit onderzoek is gebleken dat ook zij normatieve kaders hanteren, maar deze hoeven niet in de pas te lopen met de hegemoniale orde (Hitzler/Pfadenhauer 2001).

Jeugdculturen ontstaan niet op basis van rationele keuzes, strategieën en plannings, maar juist onverwacht en onbedoeld. Pas in de confrontatie met de oudere generatie en de maatschappij (politie en justitie), wordt duidelijk dat de jeugd wel een boodschap heeft (Janssen, 1994, 33). In deze context past ook een begrip van cultuur als een verzameling van betekenissen die voornamelijk al doende geconstrueerd wordt.

Men zou kunnen stellen dat het vertonen van een maatschappelijk non-conforme *lifestyle* een gedeeld centraal hoofdelement is van jeugdculturen. Zelfs jeugdculturen zoals de studentenbeweging en vredesbeweging of meer recent de *techno-* en *gothic-scene*, die doorgaans nauw gelieerd zijn aan de middenklassencultuur, provoceren met hun *lifestyle* de 'brave burgers'. *Hooligans*, *skinheads* en *autonomen* representeren de rebelse aspecten van jeugdcultuur. In jeugdculturen in generieke zin vinden we zowel de meer rebellerende als de meer stijl-provocerende stromingen terug. Beide vormen van sociale deviantie zijn actief bezig met het zichtbaar vormgeven van stijlen en symbolische kaders die zowel voor henzelf als naar het grote publiek duidelijk maken dat ze anders en apart willen zijn. Precies dat laatste vindt het burgerdom schandalig (Findeisen & Kersten, 1999, 66).

Waarin de verschillende jeugdculturen eveneens overeenstemmen, is dat jeugdigheid een kenmerk van hun identiteit is; ze profileren zich bewust als jongeren en werken bewust met de jeugdigheid. Jong zijn betekent anders zijn, kritisch en niet verstokt zijn (idem, 65). Juist de positieve aspecten van de jeugd worden door de jongeren zelf, maar in specifieke tijden ook door de ouderen beklemtoond (bijvoorbeeld na de Tweede Wereldoorlog): "Progressief zijn is jong zijn, er jeugdig uitzien, modern en idealistisch zijn" (De Haas, 1971, 12). De jeugd wordt gekenmerkt door vooruitstrevendheid, maar tegelijkertijd worden jongeren daarover weer minachtend bejegend. Ze worden dermate geïdealiseerd dat het falen en de teleurstelling te voorzien zijn. Naast dit reactiepatroon van positieve en negatieve stigmatisering, is historisch gezien ook een vorm van onverschilligheid waar te nemen: jongeren vinden geen gehoor, of wacht een vorm van zorg en pedagogische bezorgdheid (Anhorn, 2002). Dit laatste wordt juist ook weer getransformeerd in vormen van negatieve beschouwing en benadering. In die zin is het ook te begrijpen waarom men spreekt van jeugd als een normatieve constructie. De constructie van jeugd als iets dat anders en tegelijkertijd gebrek is, is bedreigend voor de maatschappij, maar ook voor de jongeren zelf. In deze constructie wordt het beeld gecreëerd, waarin de jeugd vooral als problematisch wordt afgeschilderd en waarin de jeugd voorwerp wordt van beleidsmatige interventies, toezicht en controle in het kader van het criminaliteitsbeleid, jeugdzorg en jeugdhulpverlening. Ermee corresponderend is de *mainstream* van onderzoek naar jeugd met als uitgangspunt een model van deficiëntie of stoornis. Jeugdonderzoek is probleemresearch, een geïndividualiseerde benadering van (probleem)jongeren (idem).

Afwijkend gedrag is bijna constitutief voor de leeftijd en de sociale status van de groep jeugd. Voor de jeugdfase is karakteristiek dat er maatschappelijke normen en waarden worden uitgeprobeerd. In de sociologie (Von Trotha, 1982, 262) wordt derhalve gesproken van een complementariteit van jeugd en delinquentie/criminaliteit die is gegrondvest in het model 'jeugd'. "Want de hele jeugdcultuur ontstaat en draait rond de onvolwassenheid en het onvermogen van een jeugd die aarzelt de dominante cultuur te accepteren" (geciteerd door Janssen, 1994, 39). Jongeren zijn individuen voor wie de heersende normen en waarden niet geldig en niet vanzelfsprekend zijn; een sociale groep die dus soci-

aal gecontroleerd moet worden. Dit verklaart dat er minder publieke belangstelling is voor het alledaagse en normale leven van jongeren en hun aanpak van de alledaagse problemen, maar dat het publiek wel geïnteresseerd is in spectaculaire stijlen en praktijken van jongeren of de jeugdculturen (Dewe & Scherr, 1995, 134). Door jeugd bovendien in de context van geweld te plaatsen wordt het gemakkelijk hun manier van leven te discrimineren.

Tot slot

Terugkomend op mijn oorspronkelijke vraag waarom de media en de politiek jeugd zo vaak in het kader van criminaliteits- en veiligheidsproblemen plaatsen, kunnen we hier samenvattend een antwoord geven. Op basis van de discours theorie kunnen we stellen dat collectief geaccepteerde betekenissen en interpretatiepatronen over jongeren in discourses verankerd zijn. Deze betekenissen worden gebruikt als collectieve verklaringen van de jeugd. De interpretatiepatronen hebben verschillende functies voor het alledaagse handelen van het individu: ze reduceren de complexiteit van de werkelijkheid, ze bespoedigen de reactie op complexe situaties en simplificeren de probleemaanpak, ze bedekken maatschappelijke tegenstrijdigheden, en ze vergemakkelijken en bespoedigen communicatie. Is een interpretatiepatroon zeer gangbaar in de maatschappij, dan kan het ook voor de maatschappij een soort kit vormen. Als een scharnier kunnen zij subjectieve voorstellingen en bijvoorbeeld media-interpretaties met elkaar verbinden en het zo mogelijk maken om het alledaagse leven te begrijpen. Om begrijpelijk te zijn of toestemming te krijgen, sluit men aan bij deze collectief geaccepteerde betekenissen over jongeren.

Discoursanalyse kan zichtbaar maken dat gebeurtenissen geconstitueerd worden door regels die diep verankerd zijn binnen een cultuur: ze kan overeenkomsten en verschillen tussen onderscheiden regels van een cultuur onderkennen. Een analyse van discourses geeft inzicht in een bepaalde praktijk. In deze zin hebben we aan de hand van historische voorbeelden laten zien dat de beelden over jongeren historisch overleverde beelden en betekenissen zijn. Min of meer onafhankelijk van de feitelijke ontwikkeling van jeugdcriminaliteit is het discours over jongeren gekenmerkt door specifieke beelden die nauwelijks variëren door de tijd. De recente dramatisering van jeugdculturen als crimineel en gewelddadig is dan ook geen nieuw verschijnsel.⁶

Collectieve betekenissen over jongeren zijn in het publieke discours verankerd en worden door de verschillende maatschappelijke instanties gereproduceerd. De media zijn daarbij niet de enige instanties, maar wel instanties met een enorme definiërende macht. Zij zijn niet de enige constructeurs, maar beïnvloeden met de ontwikkeling en het ontstaan van een mediamaatschappij een belangrijk deel van het discours over jongeren. Maar ook zij kunnen betekenisverlening alleen in relatie tot de maatschappelijke context en binnen het bestaande culturele weten uitoefenen, of anders geformuleerd, media kunnen betekenissen nauwelijks buiten het publieke discours over jongeren produceren, maar maken daar zelf deel van uit.

Durkheim heeft al ruim een eeuw geleden de functie van dit soort sociale processen en daarmee ook de stevigheid van bepaalde betekenissen en beelden verklaard en daarbij op de versterking van processen van integratie, solidariteit en cohesie gewezen en de functie van de morele structuur voor een maatschappij beschreven. Willen we deze aansporing serieus nemen – en recht doen aan de verlangens en ambities van jongeren zelf – dan is een voorwaarde dat in discourses over jongeren ook aandacht wordt besteed aan positieve en innovatieve kanten van jeugdculturen, waardoor de jeugd als nieuwe generatie dynamisch de kans krijgt om te integreren in de samenleving.

Probleem daarbij is dat de subjectieve zin van afwijkend gedrag of gewelddadige handelingen van jongeren door de buitenwereld wordt ontkend. Met name wetenschappers, jongerenwerkers, docenten, politici en journalisten moeten – willen ze de jeugd of specifieke jeugdgroepen begrijpen – niet het bestaan van een moreel geweten of normatief besef ontkennen, maar hebben expliciet tot taak om te vragen naar de subjectieve betekenissen van het handelen van de jeugd. Dat impliceert dat jongeren als maatschappelijke actoren serieus genomen moeten worden, en het biedt de mogelijkheid meer productieve en positieve beelden te produceren. Want zoals Durkheim al zei, helpt iedere vorm van wat een maatschappij als afwijkend van de heersende norm beschouwt, uiteindelijk de maatschappij in haar ontwikkeling.

Noten

- 1 Jan Nijboer dank ik hartelijk voor zijn kritische lezing van de conceptversie van dit artikel.
- 2 In die zin herinneren de resultaten van deze klassieke onderzoeken aan het ontstaan van het fenomeen *zinloos geweld* in Nederland, vgl. Althoff 2002a.
- 3 Aan de andere kant is de (strafrechtelijk gedefinieerde) criminaliteit ook beperkt door verschillende interpretaties, omdat een eerste selectie door de overheid plaats vindt, die die incidenten als 'crimineel' presenteert. De politie kan bijvoorbeeld op een persconferentie niet over ieder incident berichten. Iedere gebeurtenis in verband met criminaliteit waarover wij iets horen, komt tot ons via publicaties van de overheid of van hun controle instanties. Nieuws wordt geleverd door de persdienst van de politie (hier met name aparte rapporten over misdaden en daders of statistieken van de criminaliteitsontwikkeling), door het Centraal Bureau voor de Statistiek, die een overzicht over de criminaliteitsontwikkeling produceert, en het openbaar ministerie, die een eigen verslag maakt, hoewel ze haar data van de politie krijgt.
- 4 Zie bijvoorbeeld mijn eigen analyse van stille tochten tegen zinloos geweld, Althoff 2002a.
- 5 Voor een algemene inleiding in de discoursanalyse zie ook van den Bergh 2004a, 2004b.
- 6 De hier ontwikkelde stellingname ten aanzien van de negatieve maatschappelijke beeldvorming van jongeren – *youth as trouble* – is vooral theoretisch geïnspireerd. Theoriegestuurd empirisch jeugdonderzoek in de vorm van discoursanalyse – waarbij aandacht moet worden besteed aan verschillende contexten, pedagogisch, de politiek, de media, de hulpverlening – moet duidelijkheid verschaffen over de toegeschreven beelden waarin de betekenissen interpretatiesystemen die jongeren ontwikkelen, hanteren en transformeren, figureren. Daarmee kan ook de historische continuïteit dan wel discontinuïteit van discourses beter begrepen worden. Daarmee kan tevens de kracht van discourses als discursieve praktijken verhelderd en ontmaskerd worden.

Literatuur

- Althoff, M. (1998). *Die soziale Konstruktion von Fremdenfeindlichkeit*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Althoff, M. (2002a). 'Zinloos geweld' als thema in de media – wijzen van presenteren, verklaren en betekenisgeving. *Tijdschrift voor Criminologie*, 44, 262-281.
- Althoff, M. (2002b). 'Kriminalität' - eine diskursive Praxis. Eine Einführung in die Diskursanalyse Michel Foucaults. In R. Anhorn, & F. Bettinger (Red.), *Kritische Kriminologie und Soziale Arbeit* (pp. 47-74). Weinheim: Juventa.
- Anhorn, R. (2002). Jugend-Abweichung-Drogen: Zur Konstruktion eines sozialen Problems. In F. Bettinger, C. Mansfeld, & M.M. Jansen (Red.), *Gefährdete Jugendliche? Jugend, Kriminalität und der Ruf nach Strafe* (pp. 47-74). Opladen: Leske & Budrich.
- Bergh, H. van den (2004a). Discoursanalyse. *Tijdschrift voor kwalitatief onderzoek in Nederland*, 9, 29-39.
- Bergh, H. van den (2004b). Discoursanalyse in de praktijk. De discursieve constructie van sociale categorieën. *Tijdschrift voor kwalitatief onderzoek in Nederland*, 9, 27- 34.
- Bouw, C., Voorst, P. van, & Franke, H. (1988). *Zonde van de jeugd*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.
- Brants, Ch. & Brants, K.L.L. (1991). *De sociale constructie van fraude*. Arnhem: Gouda Quint.
- Cohen, S. (1972). *Folk Devils and Moral Panics*. London: Paladin.
- Dewe, B. & Scherr, A. (1995). Jugendkulturen, Lebenskonstruktionen und soziale Deutungsmuster. In W. Ferchhoff, U. Sander, & R. Vollbrecht (Red.), *Jugendkulturen – Faszination und Ambivalenz* (pp. 133-171). Weinheim & München: Juventa.
- Dreyfus, H.L. & Rabinow, P. (1982). *Beyond Structuralism and Hermeneutics. With an after word by Michel Foucault*. Brighton: Harvester.
- Egelkamp, M.M. (2002). *Inflation von Gewalt? Strafrechtliche und kriminologische Analysen von Qualifikationsentscheidungen in den Niederlanden und Deutschland*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Eggen, A.Th.J., Kruissink, M. & Panhuis, P. van (2003). Criminaliteit en opsporing. In W. van der Heide & A.Th.J. Eggen (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2001* (pp. 81-108). Den Haag: WODC.
- Findeisen, H.-V. & Kersten, J. (1999). *Der Kick und die Ehre. Vom Sinn jugendlicher Gewalt*. München: Antje Kunstmann.
- Fishman, M. (1978). Crime Waves as Ideology. *Social Problems*, 25, 531-543.
- Foucault, M. (1988/1969). *Archäologie des Wissens*. Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- Foucault, M. (1991/1972). *Die Ordnung des Diskurses*. Frankfurt a.M.: Fischer.
- Galtung, J. & M.H. Ruge (1965). The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus. *Journal of Peace Research*, 2, 64-91.
- Gamson, W.A. (1988). A Constructionist Approach to Mass Media and Public Opinion. *Symbolic Interaction*, 11, 161-174.
- Giddens, A. (1995). *Sociology*. Oxford: Polity Press.
- Haas, G.C. de (1971). *Andere tijden, andere zeden. Jeugdgedrag en jeugdcultuur na 1945*. Bilthoven: Amboboeken.
- Hafenegger, B. (1994). *Jugend-Gewalt. Zwischen Erziehung, Kontrolle und Repression*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J. & Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis. Mugging, the State, and Law and Order*. London: Macmillan Education.
- Hitzler, R. & Pfadenhauer, M. (2001). Unsichtbare Moralen? Zum ethischen Orientierungspotenzial von Jugendsezenen. In J. Allmendinger (Red.), *Gute Gesellschaft, Teil B* (pp. 823-837). Opladen: Leske + Budrich.

- Janssen, J. (1994). *Jeugdcultuur. Een actuele geschiedenis*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Kruissink, M. & Essers, A.A.M. (2004). *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1990-2001. WODC-cahier 2004-1*. WODC: Den Haag.
- Luhmann, N. (1996). *Die Realität der Massenmedien*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Merten, K. (1994) Wirkungen von Kommunikation. In K. Merten, S.J. Schmidt & S. Weischenberg (Red.), *Die Wirklichkeit der Medien* (pp. 291-328). Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Reiner, R. (2002). Media Made Criminality: The Representation of Crime in the Mass Media. In M. Maguire, R. Morgan, & R. Reiner (eds.), *The Oxford Handbook of Criminology (third edition)* (pp. 376-416). Oxford: Clarendon Press.
- Ruhrmann, G. (1994). Ereignis, Nachricht und Rezipient. In K. Merten, S.J. Schmidt & S. Weischenberg (Red.), *Die Wirklichkeit der Medien* (pp. 237-256). Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Schlesinger, P. & Tumber, H. (1994). *Reporting Crime: The Media Politics of Criminal Justice*. Oxford: Clarendon Press.
- Schulz, W. (1989). Massenmedien und Realität. Die 'ptolemäische' und die 'kopernikanische' Auffassung. In M. Kaase, & W. Schulz (Red.), *Massenkommunikation. Sonderband 30 der Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* (pp. 135-149). Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Schwacke, B. (1983). *Kriminalitätsdarstellung in der Presse*. Frankfurt a.M., etc.: Peter Lange.
- Simon, T. (1996). *Raufhändel und Randalen. Sozialgeschichte aggressiver Jugendkulturen und pädagogischer Bemühungen vom 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Weinheim & München: Juventa.
- Spierenburg, P.C. (2000). Jeugdgeweld in historisch perspectief. *Justitiële Verkenningen*, 26, 9-20.
- Trotha, T. von (1982). Zur Entstehung von Jugend. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 34, 254-277.